

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОЩУВАННЯ НІШЕВИХ КУЛЬТУР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

М.Я. Височанська

доктор економічних наук, старший дослідник

Інститут агроєкології і природокористування НААН (м. Київ, Україна)

e-mail: mariya_vysochanska@ukr.net;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2116-9991>

В.В. Зубченко

аспірант

Інститут агроєкології і природокористування НААН (м. Київ, Україна)

e-mail: zubchenko123@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7841-6725>

У статті розглядаються еколого-економічні аспекти вирощування нішевих культур в аграрному секторі України. Проаналізовано динаміку посівних площ, виробництва та рентабельності окремих нішевих культур в Україні. Розглянуто питання поширення та економічної ефективності нішевих культур, таких як овес, гречка, жито, льон, гірчиця, рижій, горох, квасоля, сорго та інші. Визначено переваги вирощування нішевих культур, зокрема збільшення прибутковості, диверсифікацію агровиробництва, поліпшення стану ґрунтів і фітосанітарних умов тощо. Водночас наголошується на викликах, пов'язаних із підвищеними витратами на насіння та вирощування, нестабільним попитом і труднощами зі збутом, а також важливості кооперації між виробниками нішевої продукції для консолідації зусиль та виходу на зовнішні ринки. Визначено, що майбутнє нішевих культур в аграрному секторі здається перспективним, особливо в контексті зростаючої уваги до сталого розвитку, збереження навколишнього середовища та потреби в диверсифікації продуктивних кошків. Інноваційна діяльність, наукові дослідження та розвиток агротехнологій відіграватимуть ключову роль у подальшому розвитку цього сегмента аграрного ринку.

Ключові слова: агропромислове виробництво, експорт, виробництво, рентабельність, аграрний сектор.

ВСТУП

Віднедавна в аграрному секторі економіки України набуває все більшої популярності вирощування сільськогосподарськими виробниками нішевих культур, які є водночас вагомим чинником ефективної реалізації концепції зрівноваженого розвитку сільських регіонів, у т.ч. і за рахунок збільшення прибутковості продукції їх вирощування внаслідок реалізації на експорт. Практика свідчить, що вони є перспективними й можуть забезпечувати виробництво цілком конкурентоспроможної експортної продукції, яка вже завойовує світові ринки, зокрема й розвинені ринки країн ЄС. За останні роки українські сільськогосподарські виробники, у т.ч. і нішевої продукції, дуже швидко закривають виділені квоти на безмитний експорт до ЄС меду, виноградного і яблучного соків та іншої продукції [1]. Тенденція до збільшення обсягів експорту сільськогосподарської продукції зберігається, особливо в частині продукції вирощування нішевих культур, яка користується особливим попитом за кордоном і цей попит наразі є не-

задоволений, що створює високі шанси для наших виробників на успіх на зовнішніх ринках. Ринок нішевих культур стає прибутковішим, а значить кількість його учасників і надалі буде зростати [2]. У цьому контексті виникає особлива зацікавленість у питанні належного розуміння експортного потенціалу продукції, отриманої від вирощування нішевих культур. Це важливо для того, щоб чітко визначення цього потенціалу могло ефективно впливати на швидке складання стратегій економічного розвитку не тільки аграрного сектору, але і країни загалом.

У сучасних умовах аграрії змушені шукати вигідні напрями для розвитку свого підприємства. При цьому українські фермери традиційно віддають перевагу таким культурам, як кукурудза, соняшник і ріпак. Проте в останні роки спостерігається збільшення інтересу до так званих нішевих культур, які не лише мають певні переваги у вирощуванні, але й забезпечують високий рівень дохідності виробництва. За спостереженнями експертів ринку та самих

агровиробників, нішеві культури відкривають нові можливості для внутрішнього аграрного сектору. Поняття “нішеві культури” стало вживатися серед аграріїв порівняно недавно і включає в себе ті культури, що користуються підвищеним попитом, чи то ситуативним, чи постійним, на ринку, або ж такі, що задовольняють потреби обмеженого сегменту споживачів [3].

Вирощування нішевих культур, подібно до традиційних, пропонує свій набір переваг і можливих викликів. З плюсів можна виділити наступне: нішеві культури часто пропонують вищі прибутки; розмаїття в культурній ротації, що сприяє поліпшенню стану ґрунтів і фітосанітарних умов, особливо з урахуванням бобових; диверсифікація агровиробництва як засіб зниження економічних ризиків у разі невдалих врожаїв основних культур. Водночас серед мінусів слід зазначити: підвищені витрати на насіння та вирощування; нестійкий попит на деякі види нішевих культур; труднощі зі знаходженням ринків збуту для спеціалізованої продукції; можливість отримання прибутків нижче очікуваних [4].

Мета статті: визначити та обґрунтувати еколого-економічні аспекти вирощування нішевих культур сільськогосподарськими підприємствами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Огляд недавніх досліджень і публікацій, а також аналіз літературних джерел, присвячених економічним аспектам щодо вирощування та культивування нішевих культур і створенню продуктів з аграрної сировини для нішевих ринків, підкреслює значущість цієї тематики для експертів у сфері економіки, аграріїв, аналітиків і практикуючих фахівців. Такі автори, як В. Арістов [5], Ю. Кернасюк [6; 7], В. Медведюк [8], Н. Рубан [9], В. Сумченко та А. Губін [10; 11], І. Черевко [12; 13], вносять важливий вклад у розвиток знань в цій області, але залишається нерозкритим питання щодо визначення та обґрунтування еколого-економічних аспектів вирощування нішевих культур сільськогосподарськими підприємствами.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У процесі дослідження було використано комплексний методологічний підхід, що поєднував якісні та кількісні методи аналізу. На початковому етапі було проведено ґрунтовний огляд наукової літератури та публікацій, присвячених тематиці нішевих культур та їх ролі в аграрному секторі. Це дозволило проаналізувати наявні теоретичні концепції, визначити

ключові аспекти проблематики та сформулювати підґрунтя для подальшого наукового дослідження.

Важливим складником методології стало вивчення та аналіз статистичних даних, отриманих з офіційних джерел, зокрема Державної служби статистики України. Використовуючи методи статистичного аналізу, було досліджено динаміку посівних площ, обсягів виробництва та показники рентабельності основних нішевих культур в Україні за певний період часу. Це надало можливість виявити тенденції та закономірності розвитку відповідного сегмента аграрного сектору.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

На початковому етапі дослідження було розглянуто відомі наукові концепції, що стосуються визначення характеристик нішевих культур. Зокрема, С. Володін висвітлює, що у сфері агропромислового виробництва до нішевих культур належать ті, які впроваджуються в сівозміну як попередники для головних культур або слугують альтернативою для пересаджування пошкоджених зернових або олійних культур. Концептуальні аспекти розвитку нішевих культур охоплюють широкий спектр тем, що включають визначення характеристик культур, їх особливості, вплив на суспільство, способи розвитку та просування, а також потенційні виклики та можливості. Нішеві культури, як правило, характеризуються специфічними інтересами, які не є масово поширеними, але водночас можуть мати значний вплив на динаміку та інновації. Серед нішевих культур виділяють такі, як овес, гречка, жито, льон, гірчиця, рижій, горох, квасоля, сорго тощо. Ці культури не є широко розповсюдженими, характеризуються обмеженим попитом і можуть приносити високий дохід лише за умови збереження їх унікальності на ринку. Нішевими вважаються ті культури, які знаходяться під впливом тимчасового або стабільного зростання комерційного чи соціального попиту, а також ті продукти, які потрібні певній вузькій групі споживачів або специфічному сегменту ринку. Попит на ці культури може несподівано зростати кожні 2–3 роки, однак за цим зростанням зазвичай слідує спад. Водночас у періоди пікового попиту дохідність від окремих нішевих культур і продукції їх первинної обробки може перевищувати 1000%, тому важливо ефективно адаптуватися до змін у ринковій кон'юктурі [3].

Загалом погляди на значення нішевих культур в аграрному секторі України різняться, що підкреслює необхідність детального дослідження та систематизації даних для фермерів із

метою ефективного розвитку такого напрямку бізнесу. Ефективність вирощування нішевих культур також може залежати від підтримки з боку держави та відповідності загальним принципам аграрної політики Європейського Союзу, з яким Україна прагне інтегруватися.

У зв'язку із цим проаналізовано динаміку площ під основними групами нішевих культур в Україні. Найбільші посівні площі були під зернобобовими у 2020 р. і становили 350,0 тис. га; друге місце займали олійні культури, але площі під ними зменшились у 2020 р. на 121,75 тис. га порівняно із 2010 р.; площа лікарських рослин збільшилась у 2020 р. на 4,2 тис. га; площа ефіроолійних культур зменшилась у 2020 р. на 22,19 тис. га порівняно із 2010 р.; площа ягідних культур зменшилась у 2020 р. на 1 тис. га; площа овочевих культур збільшилась у 2020 р. на 59,6 тис. га. (рис. 1).

Динаміка посівних площ під нішевими культурами в Україні виявляє змішані тенденції, що свідчить про різні чинники впливу на аграрний сектор країни за останнє десятиліття. З одного боку, значне збільшення площ під зернобобовими культурами до 350,0 тис. га у 2020 році підкреслює зростаючий інтерес та потенціал цієї групи культур в аграрній промисловості України. Зернобобові культури є важливими з погляду забезпечення продовольчої безпеки, а також через їх роль у покращенні ґрунтових умов через здатність накопичувати азот.

З іншого боку, спостерігається падіння площ під олійними культурами на 121,75 тис. га порівняно з 2010 роком, що може свідчити про зміни у світовому попиті, цінові коливання на світових ринках або переорієнтацію українських аграріїв на більш прибуткові ніші.

Невелике зростання площ під лікарськими рослинами та значне збільшення площ під овочевими культурами (на 4,2 тис. га та 59,6 тис. га відповідно) вказують на розширення інтересу до більш спеціалізованих секторів агропромисловості. Це може бути зумовлено як внутрішнім попитом, так і експортними можливостями, особливо в контексті зростаючого глобального інтересу до натуральних та органічних продуктів.

Водночас зменшення площ під ефіроолійними та ягідними культурами (на 22,19 тис. га та 1 тис. га відповідно) може вказувати на виклики, з якими стикаються ці ніші, включаючи можливі труднощі зі збутом, високі виробничі витрати або нестабільність попиту.

Загалом, ці зміни в динаміці площ під нішевими культурами відображають адаптацію українського аграрного сектору до змінюваних умов ринку та підкреслюють важливість

гнучкості та інноваційного підходу в розвитку малого та середнього агробізнесу (рис. 1).

При аналізі рентабельності стає очевидним, що всі раніше згадані нішеві культури виявилися прибутковими. Рентабельність жита відчула невелике зниження, тоді як за іншими культурами спостерігалось відчутне збільшення прибутковості (рис. 2).

Важливо також зазначити, що вирощування нішевих культур може бути високозатратним і трудомістким, а масштабування його може бути обмеженим. Ефективність вирощування нішевих культур і створення експортного потенціалу сільськогосподарської продукції малих і середніх виробників суттєво обмежується відсутністю кооперативних зв'язків між ними. Ця відсутність спричиняє низку проблем, таких як брак інформації, консультацій, труднощі з матеріально-технічним забезпеченням і доступом до сучасних технологій. Кооперація між виробниками нішевої продукції може консолідувати їхні зусилля, зокрема у сфері реалізації продукції та виходу на зовнішні ринки [15].

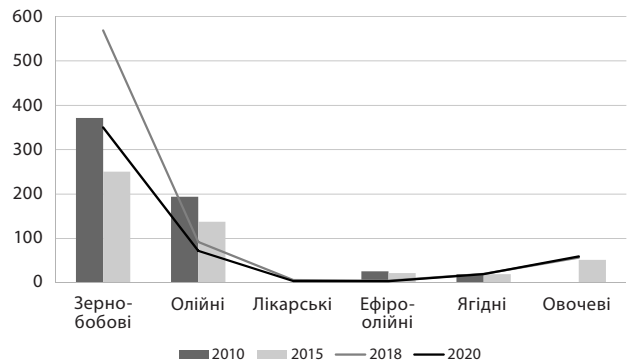

Рис. 1. Динаміка площ під основними групами нішевих культур в Україні, тис. га

Джерело: [14].

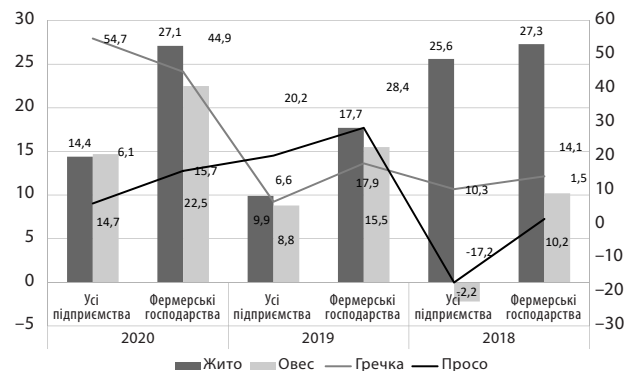

Рис. 2. Динаміка рентабельності виробництва окремих нішевих культур, %

Джерело: [14].

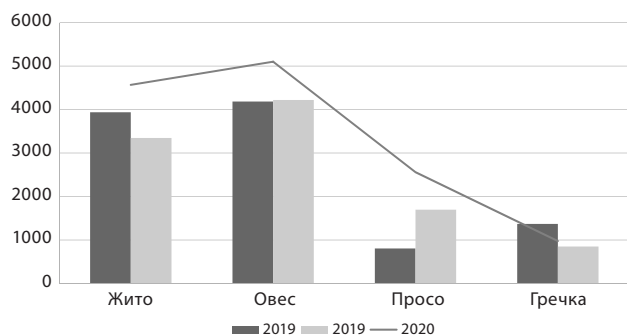

Рис. 3. Динаміка виробництва нішевих культур, тис. т

Джерело: [14].

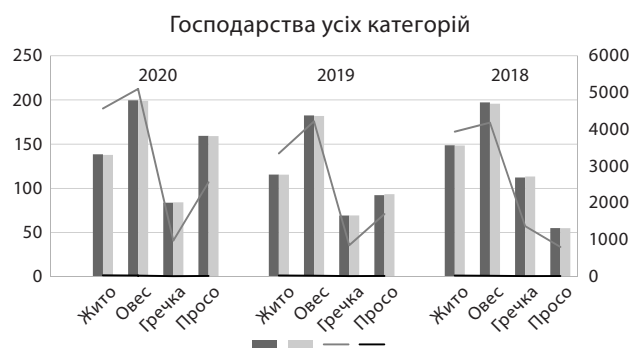

Рис. 4. Динаміка виробництва окремих нішевих культур господарств усіх категорій

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України.

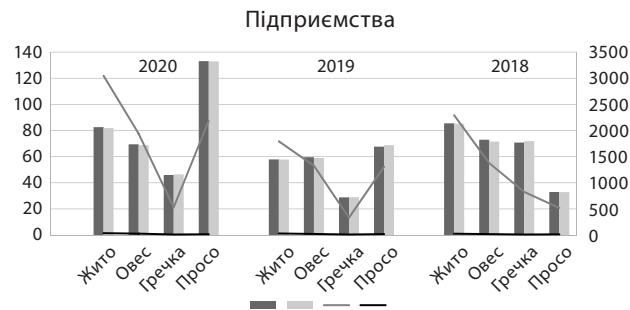

Рис. 5. Динаміка виробництва окремих нішевих культур підприємств

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України.

Щодо трендів у виробництві, згідно з даними на рис. 3, середні обсяги виробництва становлять: для жита — приблизно 3 950,8 тис. т, для вівса — майже 4 501,5 тис. т, для гречки — 1 065,6 тис. т, а для проса — 1 687,5 тис. т. Аналізуючи наведені дані щодо середніх обсягів виробництва культур в Україні, можна виявити цікаві тренди та зміщення у фокусі аграрного сектору. Спочатку обсяг виробництва вівса, що

складає приблизно 4 501,5 тис. т, є найвищим серед зазначених культур. Це може вказувати на зростаючу популярність вівса, можливо, завдяки його багатогранному використанню, включаючи корм для тварин, а також зростаючий попит на продукти харчування для людей, які містять вівсяні волокна тощо (рис. 3).

Водночас виробництво гречки та проса, які становлять 1065,6 та 1687,5 тис. т відповідно, хоча і є меншими за обсягом порівняно з вівсом і житом, але все ж таки важливими з погляду збільшення сільськогосподарського виробництва. Гречка, зокрема, залишається важливою культурою в харчовому ланцюжку, зважаючи на її популярність як дієтичного та безглютенного продукту. Просо ж має потенціал для використання в різноманітних харчових продуктах і як корм для тварин.

Дані свідчать про те, що аграрний сектор України продовжує підтримувати виробництво традиційних культур, одночасно інтегруючи у свої практики вирощування менш поширених, але все ж важливих для диверсифікації та забезпечення продовольчої безпеки культур. Різноманітність у виробництві не лише допомагає задовольнити внутрішні потреби країни в продуктах харчування, але й відкриває можливості для експорту, сприяючи еколого-економічному розвитку.

На рис. 4 відображено динаміку виробництва окремих нішевих культур (жито, овес, гречка, просо) господарствами всіх категорій в Україні. Лінійні графіки демонструють коливання в обсягах виробництва цих культур із року в рік. Зокрема, для жита та вівса спостерігається відносна стабільність із незначними коливаннями протягом досліджуваного періоду. Водночас для гречки та проса наявні більш виражені піки та спади обсягів виробництва, що може свідчити про нестабільність попиту чи інші чинники впливу.

На рис. 5 продемонстровано динаміку виробництва жита, вівса, гречки та проса підприємствами в Україні. Найбільш помітною тенденцією є стрімке зростання посівних і зібраних площ жита підприємствами, починаючи з 2018 року. Водночас виробництво вівса підприємствами залишалось порівняно сталим протягом розглянутого періоду, з незначними коливаннями в діапазоні. Підприємства в Україні зосередили свої зусилля на нарощуванні виробництва жита як пріоритетної нішевої культури, тоді як овес і гречка залишалися на порівняно стабільному рівні. Виробництво проса підприємствами було менш масштабним і нестабільним.

Найбільші обсяги виробництва нішевих культур господарствами населення (рис. 6) спостерігалися для вівса, що демонструвало

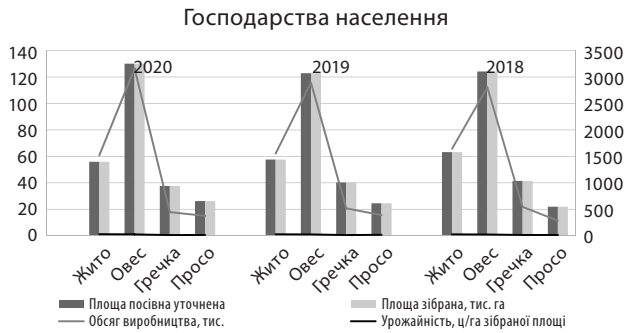

Рис. 6. Динаміка виробництво окремих нішевих культур господарств населення

Джерело: сформовано на основі даних Державної служби статистики України.

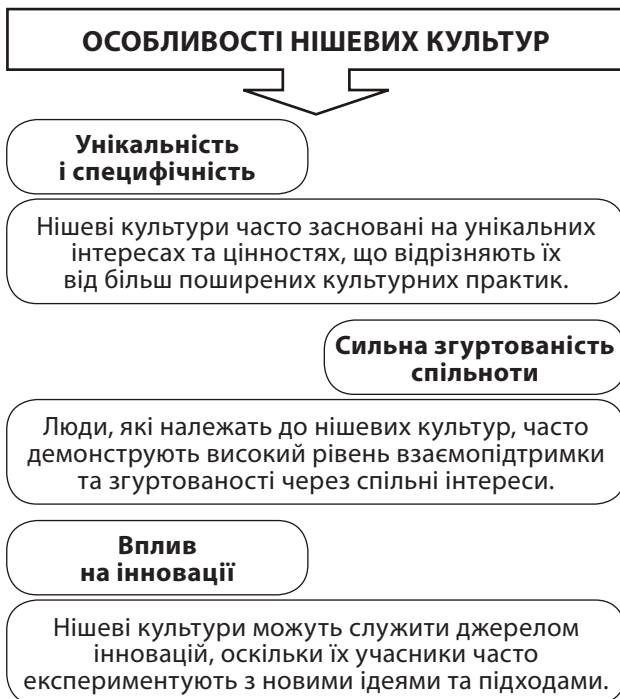

Рис. 7. Особливості вирощування нішевих культур

Джерело: розроблено автором.

поступове зростання. Це може свідчити про важливість вівса як традиційної культури для господарств населення.

Зaproпоновані особливості вирощування нішевих культур мають значний потенціал для сільського господарства, зокрема завдяки мож-

ливості диверсифікації доходів, підвищенню рентабельності та сприянню сталому розвитку. Однак для досягнення успіху важливим є глибоке розуміння еколого-економічних аспектів, а також готовність до інновацій та адаптації до змінних умов ринку. У цьому контексті вирощування нішевих культур часто сприяє сталому розвитку аграрного сектору, оскільки фермери зацікавлені в збереженні природних ресурсів і біорізноманіття, що є основою їхньої продуктивності. Наприклад, використання органічних методів ведення сільського господарства та відмова від хімічних засобів захисту рослин зменшують негативний вплив на навколишнє природне середовище. Попри економічні та екологічні переваги, вирощування нішевих культур пов'язане з певними ризиками. Це можуть бути високі початкові інвестиції, необхідність глибоких знань специфіки культури, ризики, пов'язані зі зміною клімату, та залежність від коливань на ринках.

Майбутнє нішевих культур в аграрному секторі здається перспективним, особливо в контексті зростаючої уваги до сталого розвитку, збереження навколишнього середовища та потреби в диверсифікації продуктивних кошків. Інновації, наукові дослідження та розвиток агротехнологій відіграватимуть ключову роль у подальшому розвитку цього сегмента аграрного ринку.

ВИСНОВКИ

Отже, розвиток та вирощування сегменту нішевих агрокультур відкриває значні перспективи для мікроагробізнесів, які зіштовхуються з викликами конкуренції у сфері вирощування стандартних зернових культур проти великих аграрних корпорацій. Нішеві культури пропонують цим дрібним підприємствам реальну можливість для успіху. Неможливо повністю замінити традиційні зернові або олійні культури спеціалізованими аналогами, їх введення в агропромисловий процес сприяє диверсифікації доходних потоків малого бізнесу. Важливим аспектом є також те, що ці культури пропонують ефективні рішення щодо питань, пов'язаних із необхідністю сівозміни та проблемою виснаження ґрунтів, що виникає внаслідок зосередженості на вирощуванні обмеженого числа монокультур у сільськогосподарському виробництві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маємо новий рекорд аграрного експорту. *Агромаркет*. 2018. № 4. С. 26.
2. Кернасюк Ю. Ринок горіхів: горизонти зростання. *Агробізнес Сьогодні*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/15158-rynok-horikhiv-horyzonty-zrostannia.html> (дата звернення: 22.02.2024).
3. Володін С. Методичні засади фастплант-технологій швидкого виробництва нішевих культур. *Agricultural*

- and Resource Economics*. 2017. Т. 3. № 4. С. 43–56. URL: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.267894> (дата звернення: 22.02.2024).
4. Удова Л., Прокопенко К. Нішеві культури — нові перспективи для малих суб'єктів господарювання в аграрному ринку. *Економіка сільського господарства*. 2018. № 3. С. 102–117. URL: <https://doi.org/10.15407/eip2018.03.102> (дата звернення: 22.02.2024).
 5. Арістов В. Фермери чи агрохолдинги? Оптимальна модель розвитку українського бізнесу. URL: <https://kurkul.com/blog/398-fermeri-chi-agroholdingi-optimalna-model-rozvitku-ukrayinskogo-biznesu> (дата звернення: 22.02.2024).
 6. Кернасюк Ю. Експортний тренд — нішеві культури. *Агробізнес сьогодні*. 2017. № 4 (299). URL: <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/2776-eksportnyi-trend-nishevi-kultury.html> (дата звернення: 22.02.2024).
 7. Кернасюк Ю. Ринок нішевих агрокультур. *Агробізнес сьогодні*. 2018. № 22 (389). С. 12–16.
 8. Медведюк В. Нішеві культури — це “подушка безпеки” для аграріїв. 2017. URL: <http://agroportal.ua/ua/views/mnenie-eksperta/nishevye-kultury-eto-podushka-bezopasnosti-dlya-agrariev/> (дата звернення: 22.02.2024).
 9. Рубан Н. Кому червоне золото? В Україні освоїли технологію вирощування шафрану й діляться досвідом з бажаними. URL: <https://uhbdp.org/ua/1246-komu-chervone-zoloto-v-ukraini-osvoili-tekhnohiiuvyuroshchuvannia-shafranu-i-diliatsia-dosvidom-z-bazhaiuchumu> (дата звернення: 22.02.2024).
 10. Сумченко В., Губін А. Математика агробізнесу: вирощування спаржі. URL: <https://kurkul.com/blog/584-matematika-agrobiznesu-viroschuvannya-sparji> (дата звернення: 22.02.2024).
 11. Сумченко В., Губін А. Особливості вирощування спаржі. URL: <https://kurkul.com/blog/358-volodimir-ostapenko-osoblivosti-viroschuvannya-sparji> (дата звернення: 22.02.2024).
 12. Черевко І.В. Ефективність “нішевого” напряму у сільському господарстві України: стан та перспективи. *Аграрна економіка*. 2018. Т. 11. № 3–4. С. 55–66.
 13. Черевко І.В. Проблеми і тенденції розвитку нішевого конопляного агробізнесу в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 27. С. 121–125.
 14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.02.2024).
 15. Беженар І.М., Скиба Г.І. “Нішеві” культури: стан, проблеми та перспективи. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. Вип. 4 (71). С. 23–32. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/71-3>

ECOLOGICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF GROWING NICHE CROPS BY AGRICULTURAL ENTERPRISES

Vysochanska M.

Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher

Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Kyiv, Ukraine)

e-mail: mariya_vysochanska@ukr.net;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2116-9991>

Zubchenko V.

Postgraduate Student

Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Kyiv, Ukraine)

e-mail: zubchenko123@gmail.com;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7841-6725>

The article discusses the ecological and economic aspects of growing niche crops in the agricultural sector of Ukraine. The dynamics of sown areas, production and profitability of certain niche crops in Ukraine are analyzed. The issues of distribution and economic efficiency of niche crops such as oats, buckwheat, rye, flax, mustard, camelina, peas, beans, sorghum, and others are considered. The advantages of growing niche crops are identified, including increased profitability, diversification of agricultural production, improved soil and phytosanitary conditions, etc. At the same time, the author emphasizes the challenges associated with increased seed and cultivation costs, unstable demand and difficulties with sales, as well as the importance of cooperation between niche producers to consolidate efforts and enter foreign markets. It is determined that the future of niche crops in the agricultural sector seems promising, especially in the context of growing attention to sustainable development, environmental protection and the need to diversify food baskets. Innovation, research and development of agrotechnologies will play a key role in the further development of this segment of the agricultural market.

Keywords: agro-industrial production, exports, production, profitability, agricultural sector.

REFERENCES

1. Maiemo novyi rekord ahrarynoho eksportu [We have a new agricultural export record] (2018). *Ahromarket — Agromarket*, 4, 26 [in Ukrainian].
2. Kernasiuk, Yu. (n.d) Rynok horikhiv: horyzonty zrostannia [Nut market: growth horizons]. *Ahrobiznes*

- Sohodni — Agribusiness Today*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/15158-rynok-horikhiv-horyzonty-zrostantia.html> [in Ukrainian].
3. Volodin, S. (2017). Metodichni zasady fastplant-tehnologii shvydkoho vyrobnytstva nishevykh kultur [Methodical principles of fastplant technologies for rapid production of niche crops]. *Agricultural and Resource Economics*, 3 (4), 43–56. URL: <https://doi.org/10.22004/ag.econ.267894> [in Ukrainian].
 4. Udova, L. & Prokopenko, K. (2018). Nishevi kultury — novi perspektyvy dlia malykh sub'ektiv hospodariuvannia v ahrarnomu rynku [Niche crops — new prospects for small businesses in the agricultural market]. *Ekonomika silskoho hospodarstva — Economics of Agriculture*, 3, 102–117. URL: <https://doi.org/10.15407/eip2018.03.102> [in Ukrainian].
 5. Aristov, V. (n.d.). Fermery chy ahroholdynhy? Optymalna model rozvytku ukrainskoho biznesu [Farmers or agroholdings? The optimal model for the development of Ukrainian business]. URL: <https://kurkul.com/blog/398-fermeri-chi-agroholdingi-optimalna-model-rozvitku-ukrayinskogo-biznesu> [in Ukrainian].
 6. Kernasiuk, Yu. (2017). Eksportnyi trend — nishevi kultury [Export trend — niche crops]. *Ahrobiznes sohodni — Agribusiness today*, 4 (299). URL: <http://www.agro-business.com.ua/agronomiia-siogodni/2776-eksportnyi-trend-nishevi-kultury.html> [in Ukrainian].
 7. Kernasiuk, Yu. (2018). Rynok nishevykh ahrokultur [Market of niche agricultural crops]. *Ahrobiznes sohodni — Agribusiness today*, 22 (389), 12–16 [in Ukrainian].
 8. Medvediuk, V. (2017). Nishevi kultury — tse "podushka bezpeky" dlia ahrariiv [Niche crops are a “safety cushion” for farmers]. URL: <http://agroportal.ua/ua/views/mnenie-eksperta/nishevye-kultury-eto-podushka-bezopasnosti-dlya-agrariev/> [in Ukrainian].
 9. Ruban, N. (n.d.). Komu chervone zoloto? V Ukraini osvoily tekhnohiiu vyroshchuvannia shafranu y diliatsia dosvidom z bazhauchymy [Who gets the red gold? Ukraine has mastered the technology of saffron cultivation and shares experience with those willing]. URL: <https://uhbdp.org/ua/1246-komu-chervone-zoloto-v-ukraini-osvoily-tekhnohiiu-vyroshchuvannia-shafranu-i-diliatsia-dosvidom-z-bazhaiuchymy> [in Ukrainian].
 10. Sumchenko, V. & Hubin, A. (n.d.). Matematyka ahrobiznesu: vyroshchuvannia sparzhi [Agribusiness math: growing asparagus]. URL: <https://kurkul.com/blog/584-matematika-agrobiznesu-viroschuvannya-sparzhi> [in Ukrainian].
 11. Sumchenko, V. & Hubin, A. (n.d.). Osoblyvosti vyroshchuvannia sparzhi [Peculiarities of asparagus cultivation]. URL: <https://kurkul.com/blog/358-volodimir-ostapenko-osoblyvosti-viroschuvannya-sparzhi> [in Ukrainian].
 12. Cherevko, I.V. (2018). Efektyvnist “nishevoho” napriamu u silskomu hospodarstvi Ukrainy: stan ta perspektyvy [Efficiency of the “niche” direction in agriculture of Ukraine: state and prospects]. *Ahrarna ekonomika—Agrarian Economics*, 11 (3–4), 55–66 [in Ukrainian].
 13. Cherevko, I.V. (2020). Problemy i tendentsii rozvytku nishevoho konopliashnilo ahrobiznesu v Ukraini [Problems and trends in the development of niche hemp agribusiness in Ukraine]. *Ekonomika APK — Economics of Agro-Industrial Complex*, 27, 121–125 [in Ukrainian].
 14. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine] (n.d). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
 15. Bezhenar, I.M., Skyba, H.I. (2023). "Nishevi" kultury: stan, problemy ta perspektyvy ["Niche" crops: state, problems and prospects]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Ekonomichni nauky — Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic Sciences*, 4 (71), 23–32. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/71-3> [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Височанська Марія Ярославівна, доктор економічних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи та інноваційного розвитку, Інститут агроекології і природокористування НААН (вул. Метрологічна, 12, м. Київ, 03143, Україна; e-mail: mariya_vysochanska@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2116-9991>)

Зубченко Владислав Віталійович, аспірант, Інститут агроекології і природокористування НААН (вул. Метрологічна, 12, м. Київ, 03143, Україна; e-mail: zubchenko123@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7841-6725>)